BIBLIOTECA
ARHIVELE OLTENIEI
Nr. 2

ORAŞELE OLTENE
ŞI MAI ALES CRAIOVA
PE PRAGUL VREMILOR NOUĂ
(1760—1830)

De: Prof. N. IORGA

SCRISUL ROMÂNESC / CRAIOVA

21.659

www.dacoromanica.ro

ORAȘELE OLTENE

și mai ales Craiova pe pragul vremilor nouă

(1760—1830)

BIBLIOTECA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

O viață orășenească *adevărată* n'a existat niciodată în Oltenia. N'au fost aici, ca în părțile muntoase ale Țerii-Românești, ca mai în toată Moldova, cetăți întemeiate de străini, de Sași, de Unguri, de Nemți, de Poloni, de Armeni, cari aduceau cu dânșii un anume drept municipal, o anumită orânduire, anumite datine.

Aici s'a împrumutat cel mult de acolo felul de cârmuire prin județ și pârgari, fără ca privilegii domnești, necontenit înnoite sau păstrate în amintirea locuitorilor, să apere viața, măcar în unele privinți de sine stătătoare, a orașului.

Aici centrele s'au alcătuit la întâmplare. Din cele cinci vechi reședințe de județ, Cernețul a început ca satul de lângă Cerna, a trăit mai mult astfel și de aceia s'a mântuit atât de răpede. Târgul-Jiiului a fost întemeiat pe o moșie a Buzeștilor numai în vremea lui Mircea Ciobanul, la mijlocul veacului al XVI-lea; niciodată el n'a avut hotare bine statornicite, nici cea mai slabă întărîtură. Râmnicul-Vâlcei pleacă dela o mănăstire: mănăstirea de lângă Râmnic, de lângă „heleșteu", — un heleșteu de mult secat, ale cărui ape veniau dela marele Olt ce curge în apropiere. Episcopia Severinului s'a adăpostit acolo, venind dela Strehaia, și atunci mănăstirea s'a umplut de o mai puternică viață, din care a răsărit un târgușor, în mijlocul căruia apoi Petrașcu-Vodă, tatăl lui Mihai Viteazul, venit bolnav acolo, clădi biserica Sf. Paraschiva. Când, la cucerirea Austriacilor, s'a așternut drumul cel nou pietruit al generalului Stainville de-a dreapta Oltului, însemnătatea Râmnicului a crescut. Nici odată orașul n'a biruit însă ca însemnătate biserica, apărată odinioară și prin zidurile dela Cetățue, încununate cu o bisericuță veche. Caracălul, — din Carà-cule, turnul „negru" ? — un sat unde Mihai Viteazul își punea lagărul în 1598, când pândia pe Turcii dunăreni, nu s'a putut înjgheba orășenește până în timpurile din urmă. Insăși Craiova erà la 1500 încă, numai satul de obârșie și una din moșiile neamului lui Neagoe Vornicul, dela care pornește seminția de Bani olteni numiți după dânsa: Craioveștii. Chiar după mutarea aici a Băniei, ea n'a fost un oraș ca Târgoviștea sau Câmpulungul. Logofătul lui Mihai Viteazul, Teodosie, zice, în prelucrarea Silesianului Walter, care a petrecut câtva timp în țară, despre Craiova din 1596: „Craiova,

www.dacoromanica.ro

reşedinţa Banului, oraş mare, împoporat şi plin de tot belşugul, dar *fără ziduri şi cetăţue*".

Totuşi, în aceste sate-oraşe cu judeţ şi pârgari, de o parte, cu drepturi boereşti asupra lor şi cu dregători domneşti în frunte, de alta, se petrecea o viaţă însemnată, nu numai prin accidentele ei. E interesant s'o ştim, e greu însă s'o urmărim. Nefiind o dezvoltare, nu se poate da o povestire. Pentru a schiţa cronica vieţei lăuntrice, n'ajung documentele, de tot puţine, aşà de puţine, încât n'avem nici o singură *carte* dela judeţul şi pârgarii vreunuia dintre cele cinci oraşe.

Calea cea mai firească de a străbate în traiul lor de toate zilele e aceia de a urmări *clădirea bisericilor* din ele, legând de fiecare asemenea zidire ceia ce se poate afla despre oameni şi împrejurări. Scurte notiţe despre dregătorii ce stau în ele se pot adăogi. Aceasta se încearcă pe scurt în paginile ce urmează. Când vor fi mai multe documente oltene în tipar, schiţele acestea vor putea fi, neapărat, foarte simţitor mărite şi chiar în chip cu adevărat mulţămitor prefăcute.

I.

Dintre capitalele, *Scaunele,* judeţelor oltene dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui următor, Cerneţul era cel mai mic, mai sărac şi mai puţin împodobit. Nu se afla nici în mijlocul unui bogat Ţinut de ţărani mândri, n'avea nici legături de comerţ însemnate şi nici amintiri istorice glorioase nu erau legate de pământul său.

Veche aşezare sătească, Cerneţul avea, înnainte de epoca fanariotă, care a aşezat *isprăvniciile,* un *căpitan.* Aceasta pentru că erà lângă hotar; deci căpitanul acesta era un „căpitan de margine", având slujitori dintre moşneni supt poruncile sale. Căpitanul erà supus Banului craiovean; şi Dumitraşco Brăiloiu, mai târziu călugărul Dosofteiu, a fost căpitan la Cerneţi, supt Vodă Brâncoveanu. Pe acolo mergea drumul de pe malul Dunării la Mehadia, şi turmele de porci, pe atunci o mare bogăţie a Olteniei, treceau pe acolo la Nemţi. Pe acea vreme se vedea în Cerneţi biserica zidită, cu vre-o jumătate de veac în urmă, de Grigore-Vodă Ghica cel vechiu, în 1673,—o temeinică şi destul de frumoasă clădire cu turn puternic, care era închinată Sfintei Troiţe.

Căpităniа era la Cerneţi şi pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, când, într'o descriere a ţerii, se pomeneşte că este acolo o biserică şi o „mănăstire".

Era în Cerneţi şi una din vămile ţerii, carăle cu mărfurile

www.dacoromanica.ro

sosind dela Vodiţa, unde încă de pe atunci era cu totul în ruine vechea mănăstire din veacul al XIV-lea.

Şi, de pe la jumătatea veacului XVIII-lea, în Cerneţi stătea ispravnicul cel nou al judeţului Mehedinţi.

Către sfârşitul aceluiaşi veac, începu o nouă biserică, purtând un îndoit hram, al Sf. Nicolae şi Sf. Spiridon, boerinaşul Radu Pleşoianu, împreună cu rudele sale Stoian şi Dimitrie Pleşoienii. Din acest neam era să se nască şi fiul lui Petru. Grigore Pleşoianu, unul dintre cei dintâiu autori didactici şi traducători din franţuzeşte. Dela Grigore Pleşoianu avem o bună carte pentru începători, — „Cele dintâiu cunoştinţe“ din 1829—, o gramatică franceză, împreună cu un abecedariu, şi nişte dialoguri pentru această limbă. Tot el a dat cel dintâiu manual de caligrafie, pe care-l tipări la Sibiiu, cu cheltuiala boierului Scarlat Roset. A lăsat un mare număr de nuvelete, tălmăcite din franţuzeşte, cu destulă cunoştinţă a limbii şi cu cele mai bune gânduri de a folosi prin această osteneală a sa: *Aneta şi Lubin,* apoi *Telemac, Genoveva de Brabant, Copilul pierdut şi licuriciul. Canarul.* Învăţase la Gheorghe Lazăr, în şcoala românească „naţională“ din Bucureşti şi funcţionă mai târziu şi ca inginer, tipărind şi o hartă a poştelor. Era un om foarte cuminte şi avea o adevărată şi rodnică iubire pentru ţara şi neamul său, pentru învăţăturile şi scrisul literar prin care li se putea da, odată cu lumina, mijlocul de a înnainta. Numele lui se cuvine a fi pomenit cu recunoştinţă printre ale celor dintâi dascăli dela noi, firi desgheţate şi harnice, oameni de credinţă şi de muncă, împlinind prin nesfârşita lor bunăvoinţă lipsurile aşa de mari ale unei creşteri şcolare lăsate mai mult la întâmplare. Vedea în respectul sever faţă de morală, în simţul frăţiei cu ceilalţi oameni, în buna gospodărie frumos chibzuită, cu iubire purtată şi spornică în foloase, primele datorii ale unui neam ce se ridică de supt apăsări grele şi din mari nenorociri.

Din aceiaşi familie face parte un Gheorghe Pleşoianu, care era prin 1830 fost Clucer de Arie, şi un Ioniţă din 1820. Acesta era, prin urmare, unul din neamurile vechi ale acelui târg al Cerneţului, dela care au rămas astăzi maldăre de cărămidă stricată pe locuri pustii, acolo unde, de o parte şi de alta a drumului, erau odată casele cu câte două rânduri ale locuitorilor fruntaşi din această Căpitănie, mai târziu reşedinţă de judeţ.

Pleşoienii n'au putut isprăvi biserica lor. După zece ani de pustietate, s'a apucat să urmeze lucrul, „dela ferestre în sus“

www.dacoromanica.ro

— zice inscripţia păstrată încă, — un Glogoveanu, Ion, Marc-Logofăt titular şi membru al Divanului austriac, care o şi isprăvi în 1794, puind pe un zugrav împodobit cu un titlu de boierinaş, pe Gheorghe, fost al doilea Portar, să-i facă sfinţii.

Glogovenii, de loc din satul Glogova, unde a fost ucis, în veacul al XV-lea, Basarab-cel-Tânăr, rudă cu boierii Craioveşti, erau aşezaţi la această dată în Cerneţi. Dintre dânşii întâlnim pe la 1800—20 pe Păharnicul Nicolae, pe Alecu Pitarul, pe un Constantin, care-şi cere odată dela Sibiiu „puşti de vânat", „războiu de struguri" şi „bricege". In casa Glogovenilor vor fi fost găzduiţi la 1790—1 fruntaşii oştilor germane, care-şi făcură aici una din magaziile de căpetenie.

In ajunul răscoalei lui Tudor, trei locuitori din neamuri mai nouă ale Cerneţilor înnălţau biserica Sf. Ioan Botezătorul. Anume: Ioan Grecescu, care fusese polcovnic, Ştefan Miculescu fost Clucer de Arie şi Ioniţă Armeanul: cei doi dintâi sânt şi îngropaţi acolo. Lucrul zugrăvelii îl făcură preotul Mihai din Târgu-Jiiului, care-şi zice „cliric", şi un fecior de popă, Ioan al lui Dobre.

Tudor el însuşi, care începu ca logofăt în casa din Craiova a Glogovenilor, îşi avea case la Cerneţi. El stătu aici mai multă vreme, având legături cu unii din boierii şi boierinaşii localnici, cu Ion Gărdăreanu, cu acest Miculescu dela biserica Sfântului Ioan, cu un văr al său, Ioniţă Burileanu. După mişcarea lui, Turcii se aşezară în târg, petrecând în el mai multe luni de zile.

www.dacoromanica.ro

Pare că rămăsese din acele timpuri o sămânță de turburare în Cerneți. După ce Alexandru Ghica-Vodă chemă, în anii 1830, la viață Turnul-Severin, și vechea reședință începu să cadă în ruină, — în 1846 aici fură arestați conspiratorii împotriva lui Vodă Bibescu. Printre ei era un Burileanu și vărul acestuia, Șomănescu, pe lângă un Hârgot, un Lideșan, un Țimbru, un Hâldan, un Cârstoiu, tot neamuri de răzăși, și preotul Dinu.

II.

La Târgu-Jiiului, „oroșanii“ avea în fruntea lor un județ, pe lângă care se întâmpină firește și un căpitan. Datinele de pe vremea Nemților, când o colonie de Bulgari catolici, de Chiproviceni negustori fu așezată și aici și întări încă puterea acestui vechiu element orășenesc, fac din Târgu-Jiiului un târg mai democratic, am zice, decât altele.

Astfel când, în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, se prefăcu biserica de căpetenie, se înseamnă cu mândrie că zidirea ei întreagă se datorește numai „dumnialor negustorilor Târgului-Jiiului“: unui Petru Giurgiu, unui Dobre Sârbu, din vechii Chiproviceni, trecuți pe încetul la legea noastră, unui Radu, care-și zice pe slavonește „cupețul“, unui Constantin Veardeș, Român adevărat, unor Rovinari, din Rovine în Jiiul-de-jos, unui Roșianu, unui Grec și unui locuitor din Giurgiu, unui Giurgiuvean; și un bărbier se vede pe lângă ei. In mijlocul lor să rătăcește un singur boier, Logofătul Constantin Pâha. Și, ceea ce e tot atât de interesant, într'un colț se înseamnă alt nume de boier, ca al ispravnicului, îngrijitorului clădirii: Manea Păharnicul. Cei mai mari cheltuitori sânt Sârbul Dobre și „cupețul“ Radu. La clopot se înseamnă numele de mai sus și, pe lângă dânsele, altele: un Petru Ursu, un Tămășescu, un alt Sârb, Stoian, un abagiu, lucrător de dimie, Preda, și ale boierilor Ioan Bălteanu și Dumitrașco Romanescu. Unul dintre cei dintâi morți aduși în biserica dreasă e Grecul Adam.

Această veche biserică, Sfinții Apostoli (mai pe urmă Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie), în care se îngroapă la 1801 Clucerul Bengescu, se zicea la 1717 încă Biserica Domnească.

Aceasta ne-ar făcea să căutăm pe vre-un Domn drept ctitor al ei, și mai potrivit decât oricare ar fi Matei-Vodă, boier oltean, care a dat lupte prin părțile acestea, ale Jiiului-de-sus împotriva, boierilor și slujitorilor lui Leon-Vodă și a stat câteva zile în Tismana, apărându-se de dușmani și stând în cumpănă de moarte. Lucrul stă însă altfel. Biserica cea veche, cea „pustie, părăsită, dărăpănată și lipsită de toate cele trebuin-

www.dacoromanica.ro

cioase", era a unor ctitori oarecare; reparaţia, deşi s'a făcut cu bani negustoreşti, a fost săvârşită din îndemnul şi cu supravegherea ispravnicului, care se întâmplase a fi Dumitrachi Varlaam Stolnicul, cronicarul, şi Domnul a dat privilegii, care au prefăcut noua biserică a Sf. Gheorghe şi Dimitrie în *biserică domnească*. Ispravnicii erau să şadă în casele bisericii, pe când epitropii trebuiau să fie aleşi „de obştea negustorilor şi orăşenilor dintre pământeni". La începutul veacului al XIX-lea, era pe lângă biserică şi o şcoală domnească, cu venituri din vinăriciul Gorjului, din bâlciurile dela Cărbuneşti şi dela Târgu-Jiiului chiar.

Cealaltă biserică a Sf. Apostoli, care nu şi-a schimbat hramul, zidită în 1747, are drept ctitori pe un Giurgiuvean, pe un „dupeţ", pe mai mulţi oameni din popor, fără nume de familie, şi, afară de ei, pe un simplu logofăt. Pentru zugrăveală plăteşte iar Dobre Sârbul, cu Sârbul Nedelcu. Numai la reparaţia din 1852 apar numele boiereşti.

La bisericuţa de lemn a Sf. Împăraţi „din Băroiu" — numită aşa după o mahala a oraşului, — câţiva boierinaşi (Pâhă, Bozianu, Lupulescu, Bălteanu, Roşianu, Ştefulescu), se află lângă străinul Holingher, trecut la ortodoxie, lângă un croitor, un „Giurgiuvean" şi doi mahalagii.

Biserică în adevăr boierească e numai Sf. Nicolae, a cării inscripţie înseamnă ca întemeietori, pe lângă protopopul Târgu-Jiiului, Andrei, care a îndemnat, pe un Simion Mergeanlî, soţ al unei Brăiloaice, pe un Frumuşan, pe o Crăsnăreasă cu fiii, pe o Măldărească, pe un Cămărăşescu, pe Şerban Măgheru şi doi logofeţi (1820). Cum se vede, boierime gorjană şi chiar vâlceană; şi o Argetoiancă din Dolj a ajutat. Mai târziu însă şi aici se adaogă la binefăcători un negustor de braşovenie.

In acest oraş nu era nici frumuseţa stradelor „podite" (abia se aşternea pe la 1793 puţină piatră pe bălţoace) şi a largilor case boiereşti din curţi ca o moşioară, precum se vedeau la Craiova, nu era nici liniştea mănăstirească a unui târg vlădicesc ca Râmnicul, nici mişcarea unei carvasarale de lângă hotar, ca în Cerneţi. Viaţa de meşteşug şi negoţ a celor mulţi şi mici, dintre cari cei mai bogaţi se apropiau de boierimea măruntă a unui ţinut depărtat de către munte, aceia stăpânia.

Vama şi-o avea şi Târgu-Jiiului, şi, pe vremea lui Brâncoveanu, încă, şi aici strângeau dregătorii domneşti „mortasipia", vama târgului, şi „oluc-hacul" pe vânzarea vitelor.

Incolo, vechile vremuri aveau, cum am zis dela început, un

www.dacoromanica.ro

căpitan, iar cele nouă, după reforma lui Constantin-Vodă Mavrocordat, aduc pe cei doi ispravnici, cu sameşul lor.

III.

Ca şi la Cerneţi şi Târgu-Jiiului era un căpitan şi la Râmnic, păzind la aceastălaltă margine; el avea supt ascultarea lui ostaşi anume „slujitorii Râmnicului", „vânătorii", cătanele zise ale Poterei şi ale Marcului.

Din vremuri vechi apoi, era şi aici la Râmnic un târg, a cărui însemnătate a scăzut mult cu ridicarea Râurenilor.

Lăcaşurile bisericeşti sânt în cea mai mare parte vechi.

Episcopia fu zidită de Vlădica Mihail în veacul al XVI-lea; pe vremea Nemţilor o făcu din nou Climent episcopul şi ce avem astăzi e o prefacere din 1847. Ştim că Petraşcu-Vodă cel Bun e ctitorul dela Sf. Paraschiva. Biserica din dealul dela Cetăţue vine dela Şerban-Vodă Cantacuzino şi dela Mitropolitul Teodosie, din 1680.

La Sf. Gheorghe e ctitor rivalul lui Varlaam Teodosie Mitropolitul. Bisericuţa din Olteni, unde tradiţia pune începuturile episcopiei, e dela Mihail, urmaşul lui la Râmnic (mort înnainte de Decemvrie 1590): el în adevăr a dăruit bisericii acesteia a Sf. Nicolae moşiile Olteni şi Bujoreni.

Biserica Tuturor Sfinţilor primi în veacul al XVIII-lea moştenire dela negustorul Hagi Dinul. O zidiseră după cea mai bună datină, cu stâlpi săpaţi de un preot meşter, Vlădica Grigorie şi un negustor, un hagiu care în tinereţa lui făcuse păcate ce trebuiau răsplătite. Sf. Dumitru, cu pridvorul său împărţit în trei, cu puternicul turn sprijinit pe acest pridvor unic, vorbeşte prin arhitectura sa de o vechime ce nu se poate deslusi prin mărturii scrise. La Biserica Precistei, ca întemeietor al căreia se pomeneşte un Mircea-Vodă ce pare a fi Ciobanul — deci aceiaşi vechime ca la Sf. Paraschiva —, un Logofăt din veacul al XVIII-lea, după întoarcerea Olteniei supt stăpânirea românească e înnoitorul, în cel mai frumos stil. In sfârşit particularii au zidit, la începutul veacului al XIX-lea, biserica Sf. Ioan de peste apă.

La Episcopie trăia amintirea marelui episcop Grigorie Socoteanu, care dresese biserica, adăusese paraclisul şi întemeiase curţile de locuinţă. Niciunul dintre urmaşii săi nu se arătă însă vrednic de această moştenire.

Cum se trăia la Râmnic în 1806, putem şti după un caiet de socoteli păstrat din fericire.

www.dacoromanica.ro

Prea Sfinţia Sa, când nu e la Bucureşti ori în pribegie peste munte — căci vizitaţii canonice nu se prea fac şi nici chiar primblări mai puţin canonice—, petrece în cămările sale cu clericii episcopiei, arhimandritul, eclesiarhul, protopopul, preoţii, diaconul. E o mare gospodărie acolo, cu portarii, jimblarii, chelarii, bucătarii — şi „marele-bucătar", — cu ciobanii, purcarii, vizitiii, vierii, boarii. Intr'o parte lucrează tipografia, în alta e „şcoala românească"; colo învaţă pe copiii mai înnaintaţi „dascălul grecesc". E o mare bucurie când vin oaspeţi, anume, sau în trecere spre „lazaretul" dela Turnu-Roşu şi spre Sibiiu. Astfel, în acest an trec boierii Ştirbei şi Brăiloiu, Căimăcămeasa Craiovei, a lui Dimitrie Hangerlî, Păharnicul Gheorghe, câte un Turc de cinste chiar. Când nu sânt ei, episcopul găseşte, dintre mireni, numai pe ispravnici pentru „ziafeturi" mai neobişnuite.

Şi aici se simte înrâurirea vechii vieţi negustoreşti privilegiate a Bulgarilor din vremea austriacă. Dintre dânşii sânt cei mai bogaţi prăvăliaşi, ca Iova Iovepalin dela începutul veacului al XVIII-lea şi fiul său Ioţa, cari n'au uitat încă drumul la biserica franciscană a „bărăţilor", ce ţine şi până acum. Poate din mijlocul lor să fie luat şi pârgarul Vasile din 1736. Dintre Nemţi a rămas, după înlăturarea pajurilor, Anton Mastaller Vornicul, aproape romanizat.

Marii negustori din Râmnic rămân Iovipalii. In a doua jumătate a veacului se întâmpină unul din ei, Niculiţă, cu fiii săi. Alt bogătaş, Antonie Nicolantin, e şi dânsul urmaş al vechilor companişti bulgari. Se întâlneşte însă acum câte un Oriental de proveniență mai nouă, ca Sevanos şi Mavrodoglu.

Boieri nu prea sânt la Râmnic. Doar câte un Guran, câte un Hulubescu, câte un Olănescu dacă vin dela moşie, ori din târguşoarele vecine: din Ocne, din Olăneşti. Boieri de Râmnic adevăraţi sânt numai Socotenii, dar neamul se stânge la începutul veacului celui nou. Socoteanca cea bătrână îşi mărită fata după Iancu Lahovari, care se aşează în Râmnic şi ia în stăpânire averea Socotenilor. Curtea acestora se ţine şi până azi, cu zidurile înnalte pe care nu le-au dărâmat încă adversarii politici. Lahovari e dintr'un neam nou; fraţii săi Mihai şi Nicolachi vin de se aşează lângă dânsul. Un alt Lahovari, Manolachi, se întâmpină ca ispravnic la Vâlcea încă din 1792: el clădeşte în 1811 şcoala grecească şi un spital la Craiova. Şi între boieri deci, ca şi între negustori, neamuri nouă ajung la stăpânire.

IV.

Caracălul începe, de o potrivă, cu un căpitan şi ajunge să aibă apoi doi ispravnici.

www.dacoromanica.ro

Şi aici era apoi, firește, un judeţ al negustorilor.

Cea mai veche biserică din Caracăl ar putea să fie a Sfinţilor Apostoli, unde, în zugrăveală urâtă nouă, apare ctitorul d'intâiu, Dumitru Părşcoveanu. Părşcovenii însă se aşează în veacul al XVIII-lea la Craiova.

Totuşi ar ieşi mai veche biserica Sfântului Gheorghe, dacă menţiunea din inscripţia ei că la început s'a făcut de „Barbu sin Preda" ar privi pe cel de-al doilea Barbu dintre Craioveşti,— cum se pare că şi este.

In veacul al XVIII-lea, târgul trăia mai mult pentru viaţa de Duminecă şi de sărbători a sătenilor din împrejurimi. La biserica lui „Barbu sîn Preda" înnoitorii din 1817 sânt un „boltaş" Ienachi, un băcan, Peiu, un Coiciu, cu numele bulgăresc, un boiangiu, Stoian, un tabac, Ecu, un braşovean, doi cojocari (unul: Stavarachi), un săpunar şi un zaharagiu, un număr de mahalagii din neamurile Otinceală, Curuia, Cocea. Dintre boieri apare numai Clucerul Costachi Greceanu, şi niciunul din ramura Jienilor ce stătea atunci în Caracăl.

In sfârşit la biserica Tuturor Sfinţilor, zidită în 1812, boierul Costachi Greceanu, acum Medelnicer, stă lângă Stoica Boruzescu Postelnicul. Dar, încolo, şi aici tot meşteri şi negustoraşi: doi băcani, un bogasier, un cojocar, un boltaş, un boiangiu, un cizmar.

Aici, de sigur, e puţină deosebire între târg şi între sat. Târgul e o piaţă pentru cară şi vite şi o stradă pentru „boltaşi" şi meşteri, mai mult străini. Casele mahalagiilor sânt ca şi ale sătenilor, de cari nu se deosebesc în felul şi sporul îndeletnicirilor locuitorilor din ele.

V.

Craiova era şi mai înnainte de 1600, măcar reşedinţa Băniei. Banul era înlocuit de cele mai multe ori în timpurile mai nouă de „ispravnici ai Scaunului", cari erau une ori boieri mari, precum a fost în 1656 Stroe Clucerul, care nu e altul decât Stroe Leurdeanul, duşmanul Cantacuzinilor. Aceşti dregători dădeau porunci întocmai ca şi Banii: aşa face Dragotă Postelnicul, de pildă, cam în acelaşi timp cu Stroe, sau Dumitraşcu Păharnicul din 1684, sau Bunea Grădişteanu din 1706. Ca şi Banii, ei dădeau părţilor în gâlceavă pentru pământ şease sau doisprezece sau douăzeci şi patru de boieri socotitori, prin cărţi scrise pe bucăţi mai mici de hârtie pecetluite cu roşu, dar nu cu o pecete deosebită, ci tot cu o pecete a Domniei.

www.dacoromanica.ro

Mai târziu, în sfârşit, rostul ispravnicului de Scaun a trecut asupra unui Caimacam, adecă „locţiitor“, Bănia ajungând acum numai un titlu.

Banul, ispravnicul sau Caimacamul avea pe lângă dânsul un număr de dregători ai săi: un vătaf, pe care-l putea trimete cu poruncile şi orânduielile sale, un Portar, care aduce pe împricinaţi la dânsul, un logofăt al treilea şi un logofăt de Divan pentru cancelarie, un Armaş al doilea pentru pedepse, un polcovnic de călăraşi pentru urmăriri. Vameşi stăteau şi în Craiova.

Orăşenii erau supuşi judecăţii magistratului lor, judeţul. Din nenorocire avem puţine nume de judeţi ai Craiovei şi puţine cărţi de-ale lor. In vremea Austriacilor, locul acesta îl avea Tudor Birdeiu. Pecetea din 1650 a târgului are o cruce şi două stele în cerc dublu şi cuvintele „Craiova oraş“.

Despre vechea înfăţişare a oraşului putem spune lămurit că nu se ştie nimic. Craiova nu era în calea drumeţilor, cari veniau din Ardeal pe valea Prahovei spre Bucureşti şi Giurgiu. S'ar crede că Nemţii cuceritori începură a face *poduri* pe *uliţi* încă din cele dintâi decenii ale veacului al XVIII-lea şi că ele nu ereau cele dintâi, fiindcă şi Nemţii găsiseră „poduri vechi“.

Pe vremea noastră, printre cei mai bogaţi negustori e Hagi Gheorghe, ctitorul de la Precista, căruia îi urmează fiul său Zamfir. Cam în acelaşi timp găsim pe Iordachi Gheorghe. Todoran Mihail e în fruntea unei case trainice care lucrează şi gogoşi de mătasă. Hagi Crăciun, mort în 1790 — „Hagi Crăciun, acum scriind, ţi-au lăsat sănătate, şi-i trag clopotele“, scrie alt negustor, — erà şi el printre fruntaşii negoţului oltean. Băluţă Ioan Teişanu, Matei Popovici au lăsat multe răvaşe către angrosiştii din Ardeal. Alţii poartă nume sârbeşti, ca Velie Pavlovici, Hagi Mladen Stoianovici, Nistor şi Vasile Pavlovici, Sava Ioanovici, Nicolae Radovici; dar ei nu sânt Sârbi de curând trecuţi în ţară, ci companişti, pe deplin romanisaţi, din vremea Austriecilor. Nicolae Iota din 1826 arată să fie un Bănăţean.

Deşi stăteau în cea mai mare parte pe la moşii, mai toţi boierii fruntaşi ai Olteniei trebuiau să-şi ţie case în Craiova.

Intre ele se înseamnă, înnaintea marelui foc din 1801: ale Brăiloilor, ale Glogoveanului, ale Bengesculuí, ale Jiianului, ale lui Farfarà, ale Părşcoveanului, ale lui Ştirbei, ale lui Geanoglu, ale Cocei, ale Tircăi, ale lui Manu, care scăpară de prăpădenie. Cele mai multe din ele se arată cu pietate şi mândrie de localnici şi până astăzi. Câteva au scăpat de prefacerile în urât pe care le aduce moda de astăzi: ar fi o datorie a moş-

www.dacoromanica.ro

tenitorilor să nu le strice un rost aşa de potrivit cu adevăratele poveţe ale artei de a clădi ca şi cu nevoile cerului şi ale vieţii noastre.

VI.

O statistică din anii 1770—80 înseamnă în Craiova treizeci şi trei de biserici de lemn, cinci de piatră şi opt mănăstiri (biserici cu chilii).

Dintre dânsele, una erà în adevăr foarte veche, deşi nu din vremurile bulgăreşti sau româno-bulgăreşti, cum s'a crezut.

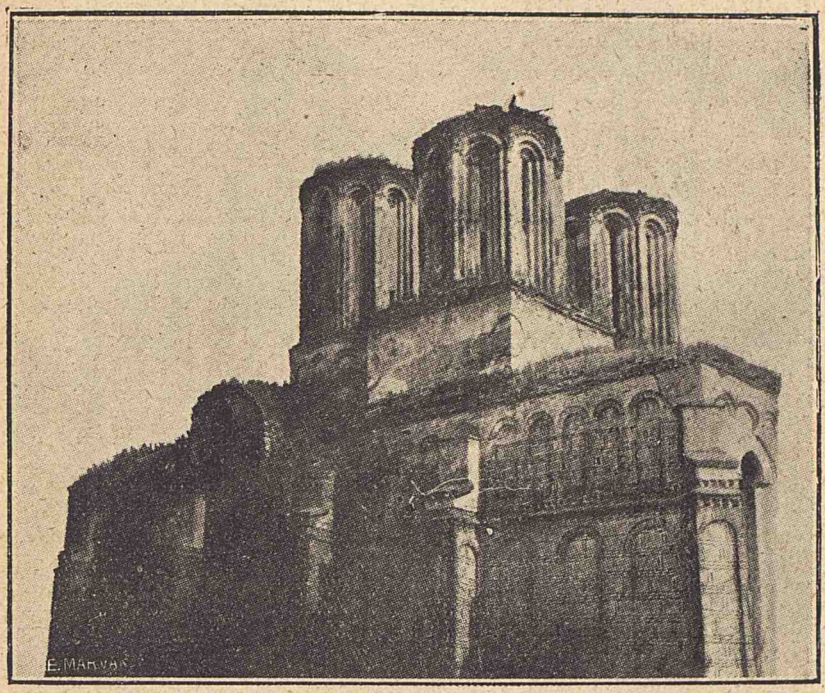

Biserica Sfântu Dumiru din Craiova.

Avea hramul Sf. Dumitru, dar i se zicea încă pe la 1800 „Băneasa". Aceasta înseamnă că a fost zidită de o soţie de Ban. E vorba, de sigur, de una din jupânesele Craioveştilor celor vechi, boierilor din Craiova cari, căpătând cinstea Băniei, au ridicat în acelaş timp şi satul Craiovei de odinioară la rostul de târg. Soţul ei va fi fost deci sau unul din fiii lui Neagu de Craiova, Pârvu Banul din 1505 ori fratele său Barbu (Pahomie

www.dacoromanica.ro

în călugărie), ori nepotul lor, Preda, fiu al lui Pârvu, Banul de subt Basarab Neagoe. Dar se ştie că soţia lui Barbu s'a făcut însăşi călugăriţă, luând numele de Salomia: această femeie evlavioasă poate fi deci ctitoarea Sf. Dumitru.

Biserica Sf. Dumitru cu clopotniţa.

„Biserică Domnească" se va fi numit acelaş sfânt locaş pe vremea lui Neagoe, a cărui mamă, Neaga, erà sora Craioveştilor. Nu trebue să se uite însă că soţul sau iubitul Neagăi a fost şi el Domn, Basarab cel-Tânăr, Domnul cu rădăcini olte-

www.dacoromanica.ro

neşti care şi-a căutat scăparea tot peste Olt, până în colţul mehedinţean din Glogova, unde l-au ucis boierii.

Craioveştii nu stăteau însă în Craiova ca Bani, ci, după datină, în Strehaia, unde biserica poartă încă pe zidurile ei, ca şi Bistriţa vâlceană, fundaţia lor de căpetenie, chipurile membrilor familiei lor: Barbu, Banul prin excelenţă, Pârvu, însemnat ca Vornic şi alt frate Vornic, Danciu.

Biserica ajunsese în ruină când Matei Basarab, care şi la Brâncoveni înnoise ctitorii craioveşti din celălalt veac, o făcu din nou, „din temelie", în 1651—2. La 1723, Constantin Obedeanu o acopere. Peste vre-o cinzeci de ani, ea ajunge iarăşi „la proastă stare şi dărăpănare". Data aceasta, Domnul erà dintre Fanarioţii trecători şi săraci cari nu făceau biserici. Norocul bisericii fu evlavia boierilor Argetoieni şi a economului episcopiei râmnicene, Partenie, cari o aduseră iarăşi în stare bună, la 1774. Deci se întăriră vechile privilegii privitoare la un trunchiu de carne în oraş şi la multe scutiri pentru cei patru preoţi, pentru diaconi şi pentru dascălul slavonesc, ce se afla din timpuri depărtate la această *cea mai şcoală veche* a Craiovei.

Biserica al cării nume era „Madona-Dudu" se chema mai de mult *Maica Precista de la Dudu*, de lângă cine ştie ce dud bătrân, vrednic de-a numi o clădire sfântă, sau din mahalaua numită după un dud. N'aş crede că Nemţii din 1788—91 au prefăcut-o, pe vremea lor, în biserică catolică, închinând-o Madonei; înnainte de aceasta, în adevăr, catolicii aveau numai o bisericuţă de lemn şi de lut în care abiă dacă puteau încăpea două sute de oameni. Numele de „Madona" trebuie să fie din vremea, nouă, a pretenţiilor în cuvinte. Era socotită ca fruntea bisericilor craiovene, şi în 1780 Dumitrana Ştirboaica, şi ea o ctitoare de biserică, cerea să i se facă nişte sfeşnice „mai groase de cât cele de la Maica Precista".

Hagi Gheorghe Ion o zidise la 1766, cu ajutorul fostului Logofăt de Visterie Constantin Fotescu, a cărui familie o făcu metoc al Episcopiei Râmnicului.

Sfinţirea se săvârşi în 1778, fiind de faţă Caimacamul şi mulţi din boierime şi dintre negustori. Hagi Gheorghe căută preoţi potriviţi cu frumuseţa clădirii. El se îngrijia să i se facă o „răspetie, au de nuc, au de alun, au de teiu să fie, cu două rânduri de săpături împrejur" şi cu candele de argint. Mai dorià să i se lucreze la Sibiiu un stihar ca la Veneţia, un orariu pentru diacon. Bogatul ctitor adăusese bisericei şi „două părechi de case, cu cămară, cu hunie *(sic)*, cu grajdiu cu tot".

www.dacoromanica.ro

In 1801, în focul cel mare, biserica fu cuprinsă şi ea de flăcări. Cu o adâncă durere scrie un contemporan, dintre boieri, despre halul în care ajunsese clădirea: „Dela uşa bisericii până la sfântul altar au fost trei focuri, adecă în sfânta biserică înlăuntru, şi pe foc ce au fost jeţurile toate, jăţul episcopului, foişorul unde şedea femeile, amvonul diaconului de sus, din sfintele icoane,—care de două sfinte icoane mi-au ars inima; stâlpii cei mai poleiţi de lângă sfintele icoane, sfânta respetie,

Biserica Madona-Dudu din Craiova.

răstignirea de sus. Şi fumul focului au negrit sfânta biserică, iar prăpăditele de chilii au fost stând".

Sfântul Gheorghe e pomenit în 1780 lângă Maica Precista, pentru frumuseţa sfeşnicelor sale. E poate frumoasa biserică, păstrată până acum în stilul brâncovenesc, cu două rânduri de firide şi brâne sculptate în flori, care poartă numele de Sf. Gheorghe Nou, spre deosebire de biserica Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Gheorghe, clădită din vechiu şi reparată pe la 1760—70

www.dacoromanica.ro

de o samă de negustori. Sf. Gheorghe Nou a fost clădit la 1755, şi are drept ctitori pe un fost staroste de negustori, Milco Stoienescul, împreună cu câţiva membri ai familiei sale.

Sfântul Ilie nu mi-e cunoscut mai de aproape decât prin tânguirea unei biete femei ce se adăpostia în chiliile acestei biserici, care şi ea avuse călugării săi: „Maria văduva cu trei feate", „cu trei pietre de feate din curtea bisericii Sfântului Ilie".

E o ctitorie a lui Ilie Otetelişanu, consilierul împărătesc de pe vremea Austriacilor (1751). In timpul din urmă, familia i-a schimbat rostul cu desăvârşire, dând o foarte luxoasă biserică de cărămizi aparente, fără nici un rost de arhitectură.

Sfântul Nicolae era tot mănăstire, iar *Sf. Ioan,* de şi clădit din piatră, a fost numai biserică obişnuită.

De fapt avem azi patru biserici cu hramul *Sfântului Nicolae:* una, zisă Brânduşul, a familiei Măinescu; alta, din Dorobănţie, unde erau locuinţile vechilor ostaşi dorobanţii, fiinţă la 1774, cum se vede de pe o notiţă de Mineiu. A treia, din suburbia Craioviţa, zidită de boerinaşii Belceni: astăzi numai stilul cel frumos, din vremea clasică a architecturii muntene, opreşte luarea-aminte. A patra, din mahalaua Ungurenilor, e făcută de doi Becheni, la 1774.

Cât priveşte *Sf. Ioan,* şi el e zidire din al XVIII-lea veac, o însemnare din 1787 o laudă ca fiind de piatră şi cu turn, şi-i dă drept ctitor pe Vasile Tălpăşanu, boerinaş.

Biserica *Pătru Boj* are un nume ciudat, pe care nu-l poţi lămuri, fără a vedeà inscripţia din stânga uşii de intrare, care dă în fruntea ctitorilor din 1731 pe „jupan Pătru Boj, feciorul lui jupan Tudor Boj, den oraş den Craiova". In a doua jumătate a veacului al XVIII-lea ea erà în sama bătrânului boier Hagi Stan Jianu. La 27 August 1787, acesta scria prietenului său Hagi Pop dela Sibiiu să-i trimeată „zece copuri de uleiu", că aici la beserică, la Pătru Bodu *(sic),* tâmpla fiind veche, am surpat-o şi am făcut-o din nou, şi cu ştocaturi şi stâlpi de dveri, şi coroanele foarte frumoase, şi am tocmit un zugrav mare, ca să o poleesc cu aur şi cu argint: am trimis la Beciu de mi i-au luat Raicovici". Biserica aveà mai de mult hramul Adormirii, dar l-a schimbat apoi cu al Sf. Mina.

Pe lângă aceste biserici, Craiova numără, în sfârşit, mănăstiri de-ale boierilor celor mari.

www.dacoromanica.ro

Una era a Obedeanului,—nu Pătru, ci Constantin, care ţinea pe fiica bogată a călugărului fără astâmpăr ce a fost Dositeiu Brăiloiu. Anul clădirii e 1748. Ctitorul, mort în 1795, e înmormântat la locul de cinste, supt o piatră, a cărei inscripţie vorbeşte de clădirile lui, „spital de săraci" şi palaturi, şi-l arată ca pe un om „numit şi cinstit foarte".

Ea fu îngrijită apoi de boierul Ştefan Pârşcoveanu, care părea că va fi Domn: el ţinuse, în adevăr, pe Elena, fiica Obedeanului. Dela 1759, biserica erà un metoc al Râmnicului. Aveà şcoală grecească şi slavonească.

Deşi boeri mai săraci, *Găneştii* făcură şi ei, în 1752, o biserică de acestea, cu epitropi dintre membrii familiei întemeietoare. Şi aceasta e o ctitorie din veacul al XVIII-lea. Hramul dela mănăstirea Gănescului erà Sf. Nicolae şi Sf. Ioan Botezătorul. I se ziceà şi „Episcopia", pentru lunga petrecere a Vlădicăi Chesarie, marele cărturar, în zidurile ei. Şi orăşenii: dascălul Barbu, Tudor Săpunarul, ajutaseră la zidirea ei.

Zătrenii erau şi ei ctitori aici. Clădirea s'a dărâmat în 1884.

O biserică a *Jianului* are drept ctitor pe Hagi Stan Jianul cel bătrân, care fusese la Ierusalim pentru Hristos şi apoi la Constantinopol pentru Domnia Pârşcoveanului. Trăia încă pe la 1790, având familie multă, dar simţindu-se nenorocit între fii stricaţi şi bolnavi, între nurori leneşe şi trufaşe şi cu un nepot de fiu mut şi idiot.

Biserica aveà privilegii dela Alexandru-Vodă Ipsilanti, întărite de Nicolae Carageà, peste vre-o zece ani. Hagi Stan Jianu, lăudând fapta lui Obedeanu şi Gănescu, prin care li s'au păstrat averile şi casele, se mai gândià să facă şi o şcoală, „să înveţe de pomană", şi un aşezământ pentru măritat fetele sărace, cu venitul moşiei sale, Preajba. Pare să fie biserica prefăcută cu totul, care se zice astăzi „Băşica".

Biserica Vlădoienilor, din 1758, Sf. Nicolae şi Sf. Spiridon, nu vine din vremea când familia se înnalţă prin mareà căsătorie a lui Constantin Vlădoianu cu Eufrosina, sora lui Mihai-Vodă Suţu celui de-al doilea. Ctitorul ei a fost Fota Vlădoianu, care întemeiè pe lângă dânsa şi o şcoală, ba chiar o şcoală de elineşte. El şi soţia lui, Ilinca, lăsară bisericii, pentru şcoală mai mult, moşiile Novaci (în Gorj), „cu şepte munţi", şi Cerăş (în Dolj). Pentru mai multă siguranţă, biserica erà închinată mănăstirii Hurezului, şi egumenul, viind în Craiova, aveà odăi de

www.dacoromanica.ro

„conăcit“ lângă ale şcolii, în „casele cu foişor“ din „curtea de piatră“.

Ştirbeii trebuiau să-şi aibă biserica lor. De fapt, întemeerea ar veni dela evlavia „Ştirboaicei“, bătrânei jupânese Dumitrana, fiica Strâmbeanului celui învăţat şi văduva lui Constantin Ştirbei, care fusese şi Logofăt-Mare.

Biserica erà isprăvità încă din 1768, dar, toată viaţa ei, Dumitrana avu grija împodobirii lăcaşului evlaviei sale. In 1781 ea comandà pentru dânsa un policandru cu douăzeci patru de sfeşnice. In acelaş an ea scrià unui prieten, negustor în Sibiiu: „Cu ajutorul lui Dumnezeu, zugrăvesc sfânta biserică, şi nu am aur“, cerând a i se aduce douăzeci de *tefele* de aur bun leşesc, câte 3 lei şi jumătate tefeaua. Zugravul fusese tocmit din Sibiiu în anul trecut, de Barbu, fiul Dumitranei. Şi în 1782 se cereà la Sibiiu facerea unui policandru pentru dânsa. La 1790 i se aduceà şi un clopot de 100 de funţi.

Dar în 1821 o parte dintre Arnăuţii veniţi dela Bucureşti împotriva lui Tudor se închideau aici la Sf. Troiţă, şi biserica trebuì supusă peste câtăva vreme unei reparaţii, care-i atinse caracterul, până la o a doua care i-l strică cu totul.

Biserica de azi e o refacere în stilul moldovenesc după reparaţia din 1840. In ea s'au îngropat Dumitrachi Bibescu, tată a doi Domni, şi soţia lui, Catinca Văcărească.

Tot printre bisericile de piatră îşi iea locul cea *„din pisc“*, pe care n'am putut-o identificà (să fie Precista, zisă *Bota?*). Fu clădită în 1724 de Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Şerban-Vodă şi Ban oltenesc. Clopotul ei a călătorit însă până la Târgul-Jiiului, unde se păstrează în biserica Sf. Nicolae.

Şi tot dintre acestea trebue să fie şi biserica *Sf. Arhanghel*, la care erau ctitori Murgăşenii; la 1809 Clucereasa Stanca, soţia unuia din ei, căută să pue un ceasornic în ea, cu clopot în toată rânduiala, fiind gata a plăti pentru aceasta şi până la 800 lei. Clădirea e încă din 1785, şi ca întemeietori ai ei se înşiră în pisanie un polcovnic, un mătăsariu, negustorul Hagi Crăciun, un bogasier, un cojocar, un „bechiar“ sau *beciar*, bucătar, şi alţii ca dânşii. O icoană a corporaţiei rachierilor de supt Regulamentul Organic o împodobeşte încă.

In mahalaua *Sârbilor* erà altă biserică de lemn, dar împodobità cu privilegii domneşti.

Mai avem astăzi biserica polcovnicului Aşu *(Arşu)* din 1802. Apoi cea zisă a lui *Hagi-Ienuş*, care îşi înseamnă ca funda-

www.dacoromanica.ro

tori pe un Ceauşescu, împreună cu târgoveţi şi mahalagii, băcani, cojocari, săpunari. Biserica erà la *Târgul-de-afară.*

Biserica *Firului* vine dela un polcovnic Zamfir, din anul 1732.

Clerul erà reprezintat în Craiova printr'un protopop şi printr'un eclesiarh, pe lângă cari se întâmpină o sumă de preoţi. Insuşi episcopul venia dese ori în oraş, de stăteà săptămâni întregi. Vlădica Inochentie, din vremea Nemţilor, a murit la Craiova, în ziua de 10 Februar st. n. 1735.

Clisiarul sau eclesiarhul locuià la Biserica Domnească.

VII.

Multele şi feluritele scrisori îndreptate către Casa Hagi Constantin Pop din Sibiiu dela 1778 până la 1830, şi chiar după această dată, de mai toată boierimea şi negustorimea olteană, ne ajută să putem privì în viaţa craioveană dela începutul timpurilor nouă.

Viaţa socială erà strălucitoare. Modele nouă aduse din Sibiiu, din Viena aveau multă trecere şi, amestecându-se cu vechile datine, dădeau societăţii din Capitala olteană o înfăţişare ciudată, dar plină de coloare. Rădvane, carăte englezeşti, butci „cu coperiş dinainte", cu „drugii modă de Beciu", *naimod,* văpsite roşu sau în alte colori bătătoare la ochi şi căptuşite cu „flus", străbăteau străzile prăfoase sau noroioase. Câte un boier sau cocoană aveau chiar „cort nemţesc", adecă umbrelă. Se dădeau mese cu tacâmuri şi şervete de cele nouă. Se aşezau, pentru plăcerea oaspeţilor, între farfuriile de porţelan „pui de lămâie şi de năramză cu rodul lor sau cu flori" în lăzi. Păharele „caranfile", „butelurile" sânt de „cristal" gros. In sticluţe se vede untdelemn care vine din Provenţa sau din Luca. Câte o zăharniţă uriaşă, un „aufsaţ", „naimod", şi el, cu o „dumbravă şi cu jigănii, cum obişnuiesc de le fac, şi de argint", se ridică în mijlocul mesei. Sfeşnice de argint răspândesc lumina lumânărilor albe, care nu sânt de său. Să bea vin „muşcatu", de Frontignan *(Fruntiniag),* vin de „Şpan", de Spania, dar şi vin de Tokaj şi vin de Rin, vin de Brabant „(brabanţel)", în care se înting „pişcoturi dă cele lungi". „Rozolul de Breslau", cel de Franţa, aperitivul epocei, fac gust de mâncare. Se cronţăe după masă „confeturi" şi „condite". „Vutca franţozască ce să chiamă rum", află călduroşi prieteni. Se bea şampanie şi „sirop de ponciu", precum şi „siropuri de lămâie, de migdale". Din ciubuce se fumează tabac de Pesta şi alte feluri străine. Se cere

www.dacoromanica.ro

într'una ananas. Bucătăresele străine, fie şi numai Săsoaice, care au „praxis de uscături, de bucate, de zaharicà", *socăciţele* meştere de „copturi" sânt foarte căutate.

Prezentinul, salamul se aduceau de dincolo la fiecare casă mai mare. „Ciocolata", ceaiul, romul, erau băuturi obişnuite.

Imbrăcămintea se prefăcuse mult. Erau alte pieptănături, neacoperite de marame, şi chiar peruci.

Se cereà ca ele să fie bine „amestecate", „lung cu lung şi scurt cu scurt", cu ţesătură tare, potrivite şi nu aşa încât, „fiind, păr prea mult, să se facă capul cât o baniţă", apoi uşoare, „50 dramuri, cu scufă cu tot".

Se purtau „orbote albe faine", basmale de piept. Mănuşi de piele, albe, albastre, înfăşurau trândavele mâni albe. Penele ce cap sânt mult dorite. „Pantofi", „şuhuri" înlocuiau condurii de Ţarigrad. Şi cutare era mai bucuroasă să poarte „ştrimfi" decât ciorapi.

Totodată pătrundeau „apele de obraz" vieneze, din Beciu, care stricau peliţa curată şi nu dregeau pe cealaltă. Se căutau mult „săpunurile pentru spălat cocoanele pe obraz".

Catinca Ştirbei ştie cum se face a flutură elegant un evantaliu, care se ziceà pe atunci, mult mai româneşte şi mai frumos, *apărătoare*. Iar în braţele vre unei cocoane mai în vârstă se alintà căţelul pitic, care se numià cu un nume frumos franţuzesc: *Milord* sau, pe româneşte, *Miliort*, şi ce jale era când „m'uria" drăguţul, „aşa de frumoşel şi costiri", de „cilibiu", — o adevărată „englengeà şi petrecere"!

Se căutà să fie „flocos, cu părul slobozit şi mare", şi, la cerere, se spuneà apriat că „să nu mai fie în toată Evropa mai mic decât acela". Slujbaşul care voià să înnainteze răpede, nu uità să trateze cu astfel de cadouri pe câte o domnişoară din protipendadă, câte „un mamuzel cu plăcere de câini mici de tot, cu părul mare, de care au damele cele mari pe lângă dânsele".

Ştofe apusene se cereau necontenit. Sânt pânze de Eperjes, *cartoane, maltehuri*, „batiste de musulin", „telatinuri", pomenitele batiste de Linz de legat la gât, „croazele cu flori mărunte şi vărgate", „creditori cu vergi mărunţele", „parcal", *camarhol, şiftuh*. Plac ceasornicele engleze.

Câte o boieroaică doria chiar să aibă cusătoreasă în casă: „o practicoasă muere care să aibă ştiinţă a face doaleta şi a îngriji pentru haine, spălături şi de rochii", dar femeie „aşezată, şi să aibă şi curăţenie". Ba chiar „spălătoarele" din Ardeal sânt dorite.

www.dacoromanica.ro

Mobila căpătă canapele şi scaune, cu „postav fiştichiu", foarte preţuit. „Sobe de her de cele supţiri", înlocuiau pe alocuri vechile şi bunele sobe de zid. In cuşti prinse de pereţi cântau „canari buni, învăţaţi bine, cântece frumoase". Tot aşa de mult place sunetul *minavetelor,* de care Constantin Socoteanu cere, la 1796, „două sau trei". Până şi tapetele de pânză apar, ca „pânză de cea zugrăvită ca o materie", la 1824, în casa lui Constantin Brăiloiu.

Cetirea pătrunde. Se cer ziare franceze, italiene şi germane. Barbu Ştirbei doreşte chiar romane şi povestiri despre isprăvile, vrednice de Alexandru Machedon însuşi, ale lui Napoleon I-iu.

Sănătatea se căuta acum cu medici, aduşi de peste hotar sau din Bucureşti. Se comandau ape minerale, „apă acră", apă de Spa pentru Ştirbei, — „piluri de curăţenie, ce se numesc piluri de Francfurt". Ba tânărul Ştirbei plecă până la Karlsbad, unde rămase încântat de „duchi şi ducheze", de baluri, de *soarele,* de convorbirile cu ambasadori dela „Spanea". Boierul Fălcoianu făcù şi el o călătorie în Ardeal, dar pentru afaceri, pe când atâţia alţii, un Brăiloiu, un Greceanu, se aşezau pentru stagiunea băilor la Mehadia, mult cercetată pe atunci. Lui Hagi Stan Jianu i se recomandase Borsecul ardelean. „Vaţină pentru altuitul copiilor" era cerută de Ştefan Bibescu la 1824.

Copiii începeau să crească acum cu tot felul de guvernante care fugiau de sărăcia de acasă, aducând moravuri discutabile şi învăţătură destul de puţină. Incă din 1796 vedem că ei fac cunoştinţă cu biberonul, „ploschiţa de sticlă din care trage copiii".

Inrâurirea apuseană are însă şi o parte mai serioasă. La şcoala greco-germană a lui Trautmann din Sibiiu, la mănăstirea din acelaş oraş a Ursulinelor, la Viena şi la Paris învaţă o sumă de tineri şi tinere din Oltenia. Studenţii în Europa fac parte din familiile Bibescu, — amândoi fiii lui Dumitrachi Bibescu, minunatul gospodar Barbu, care va fi Ştirbei-Vodă, şi Iorgu, adecă Vodă Bibescu. Apoi, dintre Bengeşti, Grigoraşcu, viitorul director al Teatrului din Bucureşti supt acelaş Ştirbei. Din neamul Brăiloilor, învăţă la Ursuline o fată a lui Nicolae Brăiloiu în 1822. Un fiu al acestuia, Gheorghe, merse la Institutul francez din Odesa. Altul, Costachi, intră într'o şcoală din

www.dacoromanica.ro

Geneva și se făcu vestitul jurist de mai târziu. Un Dincă Brăiloiu, văr cu Costachi, plecase, încă din 1810, la Viena. Costachi Glogoveanu urmează și el la Trautmann din Sibiiu.

Prin aceștia se pregătià o nouă vreme, care nu mai era să aibă caracter particular oltenesc, ci un caracter românesc general.

N. IORGA

www.dacoromanica.ro